

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет природничих наук
Кафедра географії та природознавства

Белова Наталія Володимирівна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ:**

«ТЕОРЕТИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

Івано-Франківськ – 2020

СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Вступ. Проблеми визначення об'єкту вивчення географії та особливостей географічного пізнання світу		
1	Наука і наукові дослідження	4
2	Методологічний аналіз науки	6
3	Теоретична географія: сутність і найважливіші категорії	6
4	Становлення концептуальних засад географії	4
5	Об'єкт і предмет географічної науки	4
6	Структура географії та її місце в системі наук	4
Змістовий модуль 2. Проблеми відображення знань у географії		
7	Наукові факти і мова географії	4
8	Систематизація та класифікація об'єктів географічних досліджень	4
9	Моделювання в географії	4
10	Географічні категорії простору і часу	6
11	Концепція території і територіальної організації природно-соціальних геосистем	6
12	Загальногеографічні вчення і концепції. Географічне положення та його складові	4
13	Географічне прогнозування	4
14	Головні теоретико-методологічні проблеми природничої географії	4
15	Головні теоретико-методологічні проблеми суспільної географії	4

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ СТУДЕНТІВ

Охарактеризувати категорії географічної науки (за вибором студента):

1. Азональність.
2. Антропогенний ландшафт.
3. Вернакулярна ідентичність.
4. Геоглобалістика.
5. Географічна експертиза.
6. Географічна закономірність.
7. Географічна зональність.
8. Географічна культура.
9. Географічна оболонка.
10. Географічна оцінка.
11. Географічна периферія.
12. Географічна поясність.
13. Географічна форма руху матерії.
14. Географічне країнознавство.
15. Географічне мислення.
16. Географічне положення.
17. Географічне прогнозування.
18. Географічне середовище.
19. Географічний закон.
20. Географічний моніторинг.
21. Географічний образ.
22. Географічний центр.
23. Гоекономіка.
24. Геометод.
25. Геополітика.
26. Геопростір.
27. Геопросторові межі.
28. Геосистема.
29. Геосистемні зв'язки.

30. Геосоціологія.
31. Геостратегія.
32. Геотехнічна система.
33. Геочас.
34. Гео-часопростір.
35. Диференціація географії.
36. Діалектика пізнання.
37. Етногенез і націогенез.
38. Ємність території.
39. Збалансований розвиток.
40. Інтеграція географії.
41. Культурний ландшафт.
42. Ландшафт.
43. Ландшафтознавство.
44. Метагеографія.
45. Наукова модель.
46. Наукова проблема.
47. Нелінійна географія.
48. Природно-географічне районування.
49. Природно-ресурсний потенціал.
50. Природно-територіальний комплекс.
51. Природокористування.
52. Просторовий розвиток.
53. Регіон.
54. Регіоналістика.
55. Регіональна політика.
56. Ресурсний цикл.
57. Ритмічність географічної оболонки.
58. Світове господарство.
59. Секторність географічної оболонки.

60. Стійкість геосистеми.
61. Суспільно-географічне районування.
62. Теоретична географія.
63. Територіальна ідентичність.
64. Територіальне поєднання природних ресурсів.
65. Територія.
66. Цивілізація.
67. Циклічність географічної оболонки.
68. Цілісність географічної оболонки.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Які характерні риси притаманні феномену науки?
2. Чим відрізняються наука від псевдонауки?
3. Що єднає науку з мистецтвом?
4. Яке змістовне навантаження властиве поняттю "ідеал науки"?
5. Що відрізняє науку від "здорового глузду"?
6. У чому полягає роль філософії у процесі розвитку науки?
7. Яке принципове значення науки для формування світогляду?
8. Чи можуть взаємодіяти наука і релігія?
9. Які сутнісні характеристики виокремлюють науково-технічну революцію?
10. Що являє собою наукова діяльність?
11. Чим визначається роль учених у суспільстві?
12. На які рівні поділяється методологічний аналіз науки?
13. У чому полягають сутнісні характеристики наукової картини світу?
14. Що являє собою стиль наукового мислення?
15. Чим відрізняються системний аналіз, системний підхід і загальна теорія систем?
16. Які існують загальні принципи і закони природознавства?
17. Яким чином виокремлюються пізнавальні завдання у науковому дослідженні?
18. За якими чинниками відрізняються рівні наукових досліджень?
19. Яким вимогам має відповідати наукова теорія?
20. У чому полягає сутність і значення фундаментальних наукових досліджень?
21. Яку роль у наукових дослідженнях відіграє метод пізнання?

22. Яку роль у науковому пізнанні відіграє гіпотеза? Наведіть три-чотири приклади географічних гіпотез, які «перетворилися» в географічні теорії і вчення.
23. Яка сутність категорії «науковий закон»? Як співвідносяться поняття закону і закономірності?
24. У чому полягала новизна географічних ідей О. Гумбольдта?
25. Що нового внесли у географічну науку К. Ріттер і І. Тюнен?
26. У чому полягає значення наукової школи З. Пассарге у розвитку ландшафтознавства?
27. Яка змістовна суть "хорологічної концепції" А. Геттнера?
28. Яке значення для розвитку географії мали ідеї В. В. Докучаєва і В. І. Вернадського?
29. Що означає "кількісна революція" в географії?
30. Що є предметом та об'єктом географії?
31. Як визначається об'єкт географічних досліджень з позицій системного аналізу?
32. Проаналізуйте в історичному контексті становлення уявлень про предмет та об'єкт географії
33. Що означає вираз «спеціалізація не по науках, а по проблемах»? Які актуальні географічні проблеми, на вашу думку, особливо потребують міждисциплінарних досліджень? Чому?
34. Чому "географічне середовище" має становити предмет географії?
35. Як розумів біосферу В. І. Вернадський? 1. У чому проявляються відмінності і взаємообумовлена єдність об'єкта та предмета науки?
36. Як ви розумієте парадигму цілісності (єдності) географії?
37. У чому полягають труднощі визначення місця географії в системі наук? Чим вони обумовлені?
38. Яка роль географії в системі сучасної науки?
39. Які існують підходи до класифікації географічних наук?
40. Чи згодні ви з думкою вчених, які визначають географію як науку «синтезуючу», «синтетичну», «інтегрально-синтетичну»? Поясніть свою згоду або незгоду з цими поглядами.
41. Чим, на ваш погляд, пояснюються суперечки навколо права на існування теоретичної географії та її місця в системі географічних наук? Яка роль країнознавства на сучасному етапі розвитку географії? Виділіть серед країнознавчих робіт останніх десятиліть найбільш цікаві.
42. Які основні особливості наукового факту?
43. Яке значення мови в науковому мисленні?
44. В чому полягає специфіка наукової мови географії?
45. Які компоненти і характерні риси професійної мови географа?

46. Порівняйте як співвідносяться наукові поняття і терміни.
47. Наведіть приклади чотирьох - п'яти досить стійких термінів різних географічних дисциплін і зміст понять, виражених цими термінами.
48. Аргументуйте які формулювання і чому представляються вам кращим.
49. Поясніть співвідношення понять «систематизація», «класифікація», «таксономія». Наведіть приклади географічних класифікацій.
50. Які правила розподілу понять, прийняті в логіці, щодо географічних класифікацій?
51. Розкрийте зміст поняття «географічний район». Як і чому розрізняються процеси районування та районоутворення?
52. Що таке система таксономічних одиниць географічного районування і для чого вона необхідна?
53. У чому полягають відмінності між вузловими (нодальними) і гомогенними (однорідними) районами? Наведіть приклади цих видів районів.
54. У чому сутність фізико-географічного районування? Які районоутворюючі фактори ви знаєте? Охарактеризуйте їх значення в процесі формування економічних районів.
55. Що таке галузева і територіальна структура економічного районування?
56. У чому проявляється, по Н. Н. Колосовському, стадійність формування і розвитку економічних районів? Які основні ступені розвитку господарства економічних районів?
57. Чим відрізняється класифікація від типології?
58. Вкажіть таксономічні одиниці за різними підходами до районування Українських Карпат.
59. Чим подібні і чим відрізняються різні підходи до районування Українських Карпат.
60. Які основні риси еволюції поглядів на сутність філософських категорій «простір» і «час»?
61. Які особливості та значення категорій «географічний час» і «географічний простір»?
62. Порівняйте різні думки вчених щодо хорологічного (просторового) підходу. Вкажіть їх спільні риси.
63. Які основні сторони вивчення геопростору як реальності (об'єктивного явища) і абстрактного об'єкта?
64. У чому полягає роль картографічного методу в дослідженні геопростору? Вивчіть кілька прикладів нових форм геозображень земного простору: анаморфоз, картоїдів (роботи В. С. Тикунова та ін.)
65. Яке методологічне значення просторово-часового аналізу палеогеографічних подій?

66. У чому полягає сутність ергодичної теореми і які можливості її застосування в географічних дослідженнях?
67. Що визначає значущість категорії "простір" для географії?
68. Чим відрізняється час геологічний від географічного?
69. Яка сутність концепції території?
70. У чому полягають триєдність природного ландшафту, населення, господарства і основні характеристики кожного з цих компонентів території?
71. Виходячи їх положень даної лекції, складіть коротку комплексну характеристику вашого регіону (республіки, області, краю).
72. Демографічні особливості території.
73. Якість населення та коефіцієнт людського розвитку.
74. Теорії та концепції народонаселення.
75. Типи відтворення населення.
76. Міграції населення та його види. Міграційні процеси в Україні.
77. Соціальні властивості території.
78. Урбанізація, етапи урбанізації, особливості сучасного етапу.
79. Розселення населення. Системи розселення. Соціальні негаразди.
80. Економічні властивості території.
81. Трудові ресурси та економічно активне населення.
82. Поняття "Працересурсний потенціал".
83. Як розвивалися ідеї географічного детермінізму і яка його роль у вирішенні проблеми взаємовідносин (взаємодії) природи і людського суспільства?
84. Які особливості енвайронменталізму і поссібілізму як різновидів географічного детермінізму?
85. Яка сутність поняття «географічне положення»? Чому воно є ключовим для всієї системи географічних наук?
86. Яка структура географічного положення як багатокomпонентної системи?
87. Підготуйте короткий реферат (повідомлення), що характеризує географічне положення вашого регіону, виходячи з того, що географічне положення – це складна система понять. Визначте, як змінилося географічне положення даного об'єкта протягом ХХ століття і які його потенційні можливості ще не використовуються повною мірою.
88. Чим визначається швидкий розвиток інформатики в останні десятиріччя ХХ століття?
89. Які особливості та науково-практичне значення геоінформатики?
90. Які передумови формування та можливості практичного застосування геоінформаційного картографування?
91. Теорія економіко-географічного положення (за М. М. Баранським).
92. Теорія політико-географічного положення (за О.І. Шаблієм).
93. Теорія геополітичного положення (за М. М. Паламарчуком, О.І. Шаблієм).

94. Суть і значення суспільно-географічного положення.
95. Які сутність, зовнішні і внутрішні чинники географічного прогнозування?
96. Чому географічний прогноз на рубежі ХХ і ХХІ ст. став вкрай актуальним завданням?
97. У чому полягають особливості пошукового та нормативного прогнозування?
98. Які основні загальні принципи географічного прогнозування?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Основна:

1. Анучин В. А. Теоретические проблемы географии. – М., 1960. 264 с.
1. Голубчик М. М., Евдокимов С. П., Максимов Г. Н., Носонов А. М. Теория и методология географической науки: Учебник для вузов / Под ред. М. М. Голубчика и С. П. Евдокимова. – М.: Изд-во ВЛАДОС, 2005.
2. Добров Г. М. Наука о науке. – К., 1989.
3. Исаченко А. Г. Теория и методология географической науки: Учеб. для студ. вузов / Анатолий Григорьевич Исаченко. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 400 с.
4. Мороз С. А., Онопрієнко В. І., Бортник С. Ю. Методологія географічної науки: Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1997.— 333 с.
5. Основы конструктивной географии /Под ред. И. П. Герасимова и В.С. Преображенского. – М.: 1986. – 287 с.
6. Пащенко В. М. Теоретичні проблеми ландшафтознавства. – К., 1993.
7. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії: Навч. посібник. – К., 1994.
8. Ретеюм А. Ю., Серебрянный Л. Р. География в системе наук о Земле. – М., 1984.
9. Саушкин Ю. Г. Географическая наука в прошлом, настоящем, будущем. – М., 1980.
10. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
11. Хаггет П. География: синтез современных знаний. – М.:Прогресс, 1979. – 685 с.
12. Харвей Д. Научное объяснение в географии. – М., 1974.
13. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії. – Львів, 2003.
14. Шарыгин М. Д., Зырянов А. И. Введение в теоретическую географию. – Пермь, 1984.

Допоміжна:

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. – М., 1983.

2. Аношко В. С., Трофимов А. М., Широков В. М. Основы географического прогнозирования: Учебное пособие. – Минск, 1985.
3. Боков В. А. Пространственно-временная организация геосистем. – Симферополь, 1983.
4. Географическое прогнозирование и охрана природы: Сб. статей / Ред. Т. В. Звонкова, Н. С. Касимов. – М., 1990.
5. Герасимов И. Г. Структура научного исследования. – М., 1985.
6. Михайлов Н. И. Физико-географическое районирование. – М., 1985.
7. Професор Володимир Кубійович/ Упорядн. О.Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006.
8. Трофимов А. М., Шарыгин М. Д. Экономико-географическое прогнозирование. – Пермь, 1988.

Інформаційні ресурси:

1. <http://geoinfo.if.ua>.
2. <http://www.pzf.in.ua/index.php/zagalna-informatsiya-24>
3. <http://geo.pnpu.edu.ua/>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів включає час, використаний на вивчення конспектів лекцій, підручників, науково-методичної фахової літератури, написання доповідей, рефератів та коротких відповідей на питання практичних робіт, особисту роботу під час підготовки до модульних контрольних робіт, заліку або іспиту.

Рекомендації до самостійної роботи студентів:

- при вивченні матеріалу за конспектами лекцій, підручниками, науково-методичною літературою особливу увагу приділяти основним термінам та поняттям, причинно-наслідковим зв'язкам і закономірностям, географічній номенклатурі;
- при написанні рефератів пам'ятати, що він являє собою коротке викладення в письмовій формі певного наукового матеріалу; студент повинен продемонструвати вміння виділяти головне, бачити проблему, шляхи та способи їх вирішення.

Особливу увагу студенти повинні приділяти опрацюванню підручників, монографій, статей у періодичних виданнях, правильному оформленню конспектів, тез тощо.